

COLECȚIA BISERICILOR ORTODOXE ROMÂNE DIN UNGARIA VALORI DE ARTĂ VECHĂ BISERICESCĂ

*Petru Pușcaș
Gyula*

Există o cultură întemeietoare, există o cultură matcă, specifică pentru o spiritualitate, există cultura unui popor, izvorâtă din trăirea adâncă a sentimentului religios.

Există o ordine a înțelepciunii omenesti cumulată în straturile de viață ale culturii religioase, pecetluind un mod de a fi, un mod de a acționa și un mod de a înțelege trecerea vieții, curgerea ireversibilă a timpului. Pe lângă lăcașurile de închinare a fost cultivată întotdeauna înțelepciunea în fiecare fapt de viață săvârșit, înțelepciunea ca mod firesc de existență și valoare de bine și adevăr.

Colecția de artă veche a Bisericilor Ortodoxe Române din Ungaria este o oglindă a acestei culturi, fiind o parte mică dar calitativ reprezentativă, din inventarul geografic al românilor din Ungaria. Orice obiect de artă veche bisericească păstrat până la noi, este simbolic și reprezentativ și similar materialului recuperat cu trudă de arheologie, devenind argument și probă materială pentru prezența și continuitatea strămoșilor noștri în vetrele și vadurile lor, în care au trăit cu puterea de viață caracteristică și unde prin aceste obiecte au dobândit și au obiectivat elementul instructiv și normativ de legătură și consonanță cu trecutul, prezentul continuu, adesea greu, cu viitorul neamului propriu.

Existența acestei colecții de artă veche bisericească a fost posibilă datorită sprijinului Uniunii Românilor din Ungaria, Oficiului pentru Minorități Naționale, Direcțiunii muzeelor din județul Békés și Vicariatului Ortodox Român din Ungaria.

Prezența românilor pe aceste meleaguri este atestată documentar din sec. XIII-lea. În intervalul celor 150 de ani de ocupație turcească, ținutul se depopulează, după care, începând cu sfârșitul sec. XVII va fi repopulat. Reîntorși la vechile vetre sau emigrând aici din alte zone moșii românilor din Ungaria de astăzi și-au înființat parohii ortodoxe în comitatele: Bichiș, Bihor, Cenad. Așezările locuite și de populație

românească cu parohii ortodoxe existente și azi sunt Aletea, Apateu, Bătania, Békés, Békéscsaba, Budapesta, Chitighaz, Cristor, Cenadul-Unguresc, Ciorvaș, Darvaș, Giula-Orăș Mare Românesc, Jaca, Micherechi, Otlaca-Pustă, Peterd, Săcal, Veherd.

Din cauza condițiilor neprielnice de păstrare pe lângă bisericile ortodoxe, precum și datorită lipsei de preocupare în păstrarea și punerea în valoare a acestora, o parte din materialele deosebit de valoroase au dispărut.

Până cînd, în anul 1989, conștientizându-se importanța deosebită a acestui material, a început adunarea lui, pe rînd, de la toate parohiile. Acum este depozitat în clădirea Consistoriului Eparhial, urmînd a fi restaurat, identificat și sistematizat.

Întocmirea catalogului analitic a acestei colecții se impune ca o necesitate, la fel cum se impune catalogarea și descrierea oricărui documente ale trecutului a căror cunoaștere este prielnică istoricului de sinteză pentru a putea face judecățile de valoare.

Toate aceste obiecte de cult folosite în viața religioasă, icoane pe sticlă, lemn și pânză, cărți vechi de cult, odăjdii preotești, au făcut obiectul unei expoziții deosebite anul acesta în luna februarie la Muzeul Erkel, Sala Dürer din Gyula. Expoziția a lăsat o puternică impresie fiind impecabil organizată și bine susținută financiar, totul sub coordonarea celor două doamne: Elena Csobai și Emilia Nagyné Martyin -, ambele muzeografe, care s-au zbatut pentru reușita acestei acțiuni.

Firește greul abia acum începe. Ne bucurăm însă de începutul promițător, considerînd că această Colecție de artă veche bisericească reprezintă o reconstituire a trecutului artistic, cultural și religios a românilor din Ungaria pe baza surselor neepuizate de pe aceste meleaguri. Expoziția invită și obligă la căutarea în continuare a ce mai există în teren, și care înseamnă zestrea virtuală a istoriei și istoriografiei românești de pe aceste meleaguri.

DIE SAMMLUNG DER RUMÄNISCHEN ORTHODOXEN KIRCHEN AUS UNGARN. WERTE ALTER KIRCHLICHER KUNST.

(Zusammenfassung)

Kurze Vorstellung der Sammlung deren Ansätze im Jahre 1989 liegen, als das Vikariat von Gyula mit dem Zusammentragen von alten kirchlichen Kunstgegenständen und Dokumenten aus rumänischen orthodoxen Pfarrgemeinden begann.